

לנבזה כמסירתו להדיוט אלא לשיימוהו אינהו, ונ"ל בכי האי גוונא מיירי שבעת שקיבל ממנו המעות לא ידע שלצורך הקדש הוא קונה אלא לצרכו ועכשיו כשרוצה לחזור בו מודיע שלצורך הקדש קנה ומעות הקדש היו ואינו יכול לחזור בו:

דף כט ע"א כל מצות הבן על האב כו'. פירוש משום דתנא רשות הגבוהה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה שיש חילוק בין גבוה להדיוט תנא נמי החילוק שיש בין האיש ובין האשה:

ד איהי מלן דלא מיחייבא דכתיב אשר צוה אותו אלהים אותו → ולא אותה. אי קשיא ומאי איצטריכין לקרא תיפוק לי' דהויא לה מילה מצוה שהומן גרמא חרא דכתיב וכיום השמיני ימול וחדא דאין מצות מילה אלא ביום ולא בלילה כדאיתא במגילה (ד) שאין מוהלין אלא ביום והתינוח מיום שמיני לא קשיא שאין היום קבוע וידוע בשנה (ה) מה שאין כן ביום שמיני של מילה אבל זה שאין מצות מילה נוגעת בלילה אלא ביום קשיא דומיא דרצוצת שאינה נוגעת בלילה אלא ביום משום הכי מני לה תנא לקמן בכלל מצות עשה שהומן גרמא. תשובה היכי אמרינן דמצות עשה שהומן גרמא נשים פטורות הני מילי מצוה דתליא בגופה והיא אינה מצוה אלא לומן ידוע ולא בכל זמן אבל מצוה דלא תליא בגופה כגון למול את בנה אע"ג דמילת הבן יש לה זמן נהי דקבוע הזמן לבן הנימול אבל האב שצוהו הבורא להתעסק במילת בנו העסק ההוא אין לו זמן שבין ביום ובין בלילה ימרח ויכין צרכי מילת בנו והלכך אי לאו אותו הוה מחייבינן גם האשה ואין זמן הקבוע לבן פוטרה דהוה אמינא היא תתעסק בין ביום בין בלילה עד שתמול את בנה בזמנו אבל הציצית היא מצוה שתלויה על גופו של אדם ואי הוה מחייבינן האשה היתה מצותה תלויה בזמן הלכך פטורה: **ל**

דכתיב תפדה קרי ביה תפדה. פ"י אפילו למ"ד יש אם למקרא הכא תפדה יתירא קא דריש דכתיב לעיל מיניה כפי קרח אך פדה תפדה את בכור האדם והדר כתיב ופדויו מבן חרש תפדה:

דף כט ע"ב רבי יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמאי כו' עד ורבנן לטעמיהו. לא ידעתי אנה חלקו בחלוקה זו (ו) ונראה לי דה"ג רבי יהודה סבר ורבנן סברי:

זר זהב

(א) עמ"ס החוס' בסוטה דף י"ח נד"ה למרי במערבא: (ב) ועוד תבעו מנה וכפר לו בכל ט"ס: (ג) דף קל"ג ע"ב וע"ס הגרסא וכתוס' סס: (ד) דף כ' ע"ב וע"ס כתוס': (ה) כלן חסר וכל"ל למנות עשה שהומן גרמא היינו שזמנו קבוע וידוע מה שאין כן וכו': (ו) תמיהה גדולה קא חזינא הכא דהא בכתובות דף מ"ט ע"ב ר' ירמיה גופא מסיק דר' יהודה סוכר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר למי ורבנן סברי לאו ככתובה בשטר למי וע"ס דף מ"ח ע"א חוס' ד"ה דכ"ע שהביאו סוגי' דכלן וכתבו דגרסי' ור' יהודה לטעמיה:

כשאמר לו החזק כזו אע"פ שאמר לו ע"מ לקנות כולן לא קנאן כיון שהחזקה לא היתה אלא בשדה זו לא תועיל באחרות. (וה"ג איכא דאמרי א"ר אחא בריה דרב איקא אילו מסר לו כו' ולא גרסינן תדע דהשתא אתי לאקשווי ליה):

וזוקקין את הנכסים כו'. שומרת יבם וכנוסה. בסוטה מוקי לה כר"ע דמשוי חיבי לאוין בעריות (א):

אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אע"פ שזה גלגול הוא לא נוכל ללמוד משם גלגול קרקעות משום דאותו איש אחר בר שבועה הוא אם קינא לה ממנו והלכך יכול לגלגל עליה ונוכל ללמוד משם שאם תבעו מנה וכפר לו בכל (ב) ועוד תבעו מנה וכפר לו בכל ועוד תבע מנה והודה לו במקצת שמגלגל עליו גם על אותו מנה. שגם אותו המנה הוא בר שבועה אם הוא מודה בו במקצת אבל הקרקעות שאינן בני שבועה כלל מניין שמגלגלין להכי מייתי ראייה מארוסה שאינה בת שבועה כלל ואפילו הכי מגלגל עליה אם ינתה בעודה ארוסה:

דף כח ע"א אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי. אי קשיא אי הכי תחלת שבועה נמי נשביענו על הספק אלמה תנן אלו נשבעין שלא בטענה כו' ומוקמינן לה שלא בטענת ספק ודוקא שותפין ואריסין אבל אחריני לא. תשובה תחלת שבועה נמי משכחת לה על הספק בעד אחד כגון דאמר ליה באת אלי באת בניסן ללות מנה ואינו יודע אם הלוייתך ואם לאו והוא אומר לו לא הלוייתני וכא עד א' ואמר אמת כי הלוח אותך נראה לי שהוא חיי שבועה שכיון שאלו היו שנים היו מחייבין אותו ממון אחר מחייבו שבועה. אבל אלו כפר במקצת והודה במקצ' פטור מפני שהוא כמשיב אבדה ולא מצינן לחיובה משום גזירה שוה משום דקרא כתיב כי יתן ולא אהני גזירה שום אלא לגלגול שבועה:

דף כח ע"ב ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא כו'. עיין פתח כל זו השטה בקונטרסי בריש פרק הזהב:

ת"ך כיצד רשות גבוהה בכסף נזכר שנתן מעות במטלטלין אפילו בסוף העולם קנה. ראיתי מקשים מה צורך בכסף, באמירה בעלמא שנתרצה שיהיו של הקדש בכך וכך אינו יכול לחזור בו דאמירתו לנבזה כמסירתו להדיוט וכדאמרינן נמי בפרק יש נוחלין (ג) גבי בנו של יעזר דאשכח מרגניתא ואמרה לי איתתא זיל אמטייה לגבי גזברין ולא תשיימה את דאמירתו

הוא משום דשם תשמיש על זה דהרי האשה נהנית מזה כתשמיש ממש כיון שהכיס הוא דבר רך והאשה מרגשת בהכנסתו האבר, והגרחה"ע בספר אחיעזר סובר שהוא דרך תשמיש גם להתיר לאשה שסכנה לה להתעבר, ואף שלדעתו לא מסתבר זה מ"מ שם תשמיש יש ע"ז שאף אין להתיר כשאינה רוצה להתעבר אף משום שכנה לדעתו, עכ"פ גיאוף ביד ליכא ע"ז כיון שהוא באופן תשמיש ששם ביאה באשה יש על זה, ונשאר רק האיסור דורע לבטלה שלצורך בדיקה לרפאותו אינו לבטלה, אבל בזכויות שהוא קשה ואין שום הנאה להאשה במה שמכניס אברו לשם הוא גיאוף ביד ובכלי שאסור אף לבדיקה זה, ולכן יש לעשות כדלעיל ויעיין מע"כ בתשובתי ויראה ברור הדברים, ומ"מ הייתי אומר שיחכה מלעשות בדיקה זו עד שימלאו חמש שנים מיום הנישואין כי מצוי טובא שאין נשים צעירות מתעברות עד איזה שנים ולכן אולי אין הצורך גדול עדיין כי יש לקוות להשי"ת שתתעבר אשתו בקרוב ולא יצטרך לקולא זו.

ידידו מוקיר,

משה פיינשטיין

סימן יז

בדבר הפילון שהמציאו שמועיל שלא תתעבר

כ"ה אלול תשכ"ב.

מע"כ ידידי הרה"ג מוה"ר דוד ספרינג שליט"א.

הנה בדבר הפילון שלא תתעבר האשה, מצד האיסור דורע לבטלה ליכא והיה שייך להתיר כשקיימו פו"ר בשיש לה צער גדול ליקחם עד שיגדלו מעט. אבל החשש דראות מזה משהו דם הוא חשש גדול אף למה ששמע כתר"ה מרופאים שרק בלוקחות מדה קטנה חמשה מיליגראם רואות משהו דם ורק כשליש נשים ורק בפעם ראשונה ושניה וכשלוש מדה מדובה עשרה מיליגראם כמעט אינן רואות שום דם דע"כ כיון שאיכא אף רק מקצת נשים הרואות דם יש לאסור. וצריכה האשה שרוצה ליקח הפילון להניח מוך באותו מקום ויהיה שם חדש אחד בכל הזמן ואם לא תראה תוכל לסמוך שהיא מאלו הנשים שאין רואות דם מזה. אבל בעצם אין לסמוך על הרופאים במה שאומרים שרק שליש נשים רואות דלא שייך לידע דבר ברור בזה להחשיב כרוב שאינן רואות

דמכיון שהוא סבה להוציא דם יש לחוש לכל הנשים ובארט שחתני הרמ"ד שליט"א שהיה המעורר בזה דובר עם הרופא שהמציא הפילון הודה לו שערך יותר ממחצה נשים רואות מזה דם ואראה לברר הדבר יותר, וגם בדבר רבוי המדה שהוא נגד הסברא. ומש"כ כתר"ה שנעשה מבע"ח שהוא דבר איסור צריך לברר אם הוא מדבר שאינו ראוי לאכילה שבהבתמה שאו לא היה חשש בזה שהוא גם באופן שלא ראוי לאכילה דהוי תרתי במקום צער גדול. ועתה נשמע שהפילון הם דבר שמויק להאשה במחלות אחרות ולכן אין ליקח הפילון מצד חשש סכנה לענין אחר.

ובדבר חתונה שיהיה בקאנסערוואטיווי טעמפל והראביי שלהם יהיה מסדר הקידושין אין לאיש כשר להיות שם. אך אם רב כשר יסדר הקידושין כדון התורה, אזי כיון שהחתונה הא אינה בומן שבאים להתפלל שם ליכא איסור מדינא שהרי אין מקום לחשוד שהולכין להתפלל שם, אבל לאדם חשוב אין לו לילך לשם אף באופן זה רק כשהוא צורך גדול ורק דרך מקרה שגודמן כן. ולענין אם הקידושין תופסין, אם אך היו שם שני עדים כשרים לעדות תופסין הקידושין, והראביי עצמו פשוט שפסול לעדות ואין חלוק אם היה מתולדה רב קאנסערוואטיווי שלמד בסעמינאר שלהם או שהיה רב מוסמך שקבל משרה בטעמפל הקאנסערוואטיווי, ואולי עוד גרוע שהוא כשנה ופירש, ואני תמה איך הולך חתן שחושב עצמו לשומר תורה לעשות חתונתו בסדור קידושין של ראביי קאנסערוואטיווי ובטעמפל שלהם וצריך כתר"ה לומר לו שאסור זה.

ותנני ידידי,

משה פיינשטיין

סימן יח

ב"א"א לה להתעבר אלא בזילוף זרע → הבעל למעיה קודם שישלמו ז' נקיים

כ"ה מנחם אב תשכ"א.

מע"כ ידידי הרב הגאון מוה"ר יעקב הכהן זעלצער שליט"א הרב דקה"י עדת ישורון ביאהאננעס" בורג.

הנה בדבר האשה אשר לפי דברי הרופאים מומחים היא מוכשרת לקבל הרייון רק ביום השמיני ויום התשיעי מהתחלת וסתה, וכתב כתר"ה שבדבר זליפת זרע הבעל לבטנה יש שמתירין אחרי עבור

י"ז נקיים קודם הוסת ותצא מספק ובה מהתחלת הוסת אם הפסוק מדמיה תכ מדאורייתא ואח"כ יעשו זליפת זרע שיש שאוסרין רוצה כתר"ה לידע דעך אם תניחן הוא דרך תשמיש להתיר לעשות כדינא דאורייתא לא כחומרת ד' ז' נקיים, אף שיש מקום לדון בזה אין להתיר ואין רצוני לדבר בזה ע' אם יזמין השי"ת שנתראה איזה פעם נד הדבר ולא למעשה.

אבל כפי ששמע הוי הנידון לו לתוך בטנה שלא כתשמיש אלא ע"י ש הרופאים, אין צורך לטבילה בזה כי דנדה הוא רק ע"י תשמיש דביאה ואם הבעל בנדחה ע"י הזילוף שהוא ס' בגמ' אין שום פגם על הולד, ומפ' יריד סימן קצ"ה סק"ז מהגהת סמ" שאשה נדה יכולה לשכוב אסדיני בעלה פן תתעבר מש"ז של בעלה ויהא ז' משום דכ"ח דאין כאן ביאת איסור לגמרי ואפילו תתעבר מש"ז של אחר של אחר קפדינן אהבחנה ועל שמא ישו שזה ליכא בנדה מש"ז של בעלה, וכן ש' שממנו העתיק ה"ז וגם הב"ש בסיון ז' לת"כ"ז הא סובר כן וכן הדעת נותן באוצר הפוסקים בשם בר ליואה ועוז ע"ז בורע של אחר שהוא ממור הם ד' נגד הר"פ ורבותינו האחרונים עמדי ה' בשל הבעל אף שהיא נדה אין שונ וממילא אין להחמיר ולהצריכה לטבו ימים בלא ספירת שבועה נקיים משו מזה קלקול להקל גם לשמש עם בעל דאתי לידי קולא, וגם שאין בזה שום שאין לחוש לשיטתם כלל, ובפרט לפ' שאין נוגע זה לאיסורין כלל דכשר א' שהוא פגם בעלמא לענין חשיבות ומעל אבל מה שעומד נגד עשיית זה לו להוציא הזרע מהבעל, שאף שהוא בנים שמסתבר שאין בזה משום איסו לבטלה, והוא כ"ש ממה שמוותר למי ש' וסתמו שבדקין אותו בהוצאת זרע לו היטב ביבמות דף ע"ו אף שהתם ה' דכיון שהוא כדי לראות אם מותר ? זה לבטלה, כ"ש הכא שהוא כמו ודא שלא הוי לבטלה, אבל הא משם ד' האבר בידים ולהוציא זרע אסור שו בריה דרבה לר' יוסף ילמדנו רבינו

חלק 2

וש לכל הנשים ; המעורר בזה ודה לו שערך ואראה לברר עא נגד הסברא א דבר איסור ראוי לאכילה שהוא גם באופן זום צער גדול להאשה במחלות עש סכנה לענין

וואטיווי טעמפל אין לאיש כשר הקידושין כדון ה בזמן שבאים והרי אין מקום לאדם חשוב אין והוא צורך גדול אם הקידושין כשרים לעדות ע שפסול לעדות ורואטיווי שלמד אך שקבל משרה וד גרוע שהוא זן שחושב עצמו ד קידושין של ע תצריך כתר"ה

שה פייגשטיין

ביזות זרע מו ז' נקיים

ר"ר יעקב הכהן וורון ביאהאנגעט

הרופאים מומחים ק ביום השמיני : כתר"ה שבדבר ירין אחרי עבור

י"ז נקיים קודם הוסת ותצא מספק זבה ואחר ז' ימים מהתחלת הוסת אם תפסוק מדמיה תטבול כדון נדה מדאורייתא ואח"כ יעשו זליפת הזרע לבטנה ומחמת שיש שאוסרין רוצה כתר"ה לידע דעתי הענינה. והנה אם הנידון הוא דרך תשמיש להתיר בשביל פו"ר לעשות כדינא דאורייתא לא כחומרת ד' זירא שיושבות ז' נקיים, אף שיש מקום לדון בזה מ"מ למעשה אין להתיר ואין רצוני לדבר בזה ע"י הכתב ורק אם יזמין השי"ת שנתראה איזה פעם נדבר בזה לברור הדבר ולא למעשה.

אבל כפי שמשמע הוי הנידון לזוף זרע הבעל לתוך בטנה שלא בתשמיש אלא ע"י שפופרת שעושיין הרופאים, אין צורך לטבילה בזה כי איסור וכתר דנדה הוא רק ע"י תשמיש דביאה ואם תתעבר מורע הבעל בנדחה ע"י הוילוף שהוא כאמבטי שאיתא בגמ' אין שום פגם על הולד. ומפורש כן בט"ז יו"ד סימן קצ"ה סק"ז מהגהת סמ"ק בשם הר"ם שאשה נדה יכולה לשכוב אסדיני בעלה ואינה חוששת פן תתעבר מש"ז של בעלה ויהא הולד בן הנדה משום דכיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי ואפילו תתעבר מש"ז של אחר ורק שעל ש"ז של אחר קפדינן אהבחנה ועל שמא ישא אחותו מאביו שזה ליכא בנדה מש"ז של בעלה. וכן הא סובר הבי"ח שממנו העתיק הט"ז וגם הבי"ט בסימן א' סק"י שהביא להב"ח הא סובר כן וכן הדעת נותן, ומה שאיתא באוצר הפוסקים בשם בר ליואה ועוד ספר שפליגי ע"ז בורע של אחר שהוא ממזר הם דברי הבל והוא נגד הר"פ ורבותינו האחרונים עמדי הוראה, וממילא בשל הבעל אף שהיא נדה אין שום פגם בהולד. וממילא אין להחמיר ולהצריכה לטבול אחר שבעה ימים בלא ספירת שבעה נקיים משום שיכול לבא מזה קלקול להקל גם לשמש עם בעלה והוי חומרא דאתי לדי קולא, וגם שאין בזה שום צורך להחמיר שאין לחוש לשיטתם כלל, ובפרט לפגם דולד הנדה שאין נוגע זה לאיסורין כלל דכשר אף לכהונה אלא שהוא פגם בעלמא לענין חשיבות ומעלה.

אבל מה שעומד נגד עשיית זה למעשה הוא איך להוציא הזרע מהבעל, שאף שהוא בשביל להוליד בנים שמסתבר שאין בזה משום איסור הוצאת זרע לבטלה, והוא כ"ש ממה שמוחד למי שניקב הגיד שלו וסתמו שבודקין אותו בהוצאת זרע לראות אם נסתם היטב ביבמות דף ע"ו אף שהתם הוא ספק אלמא דכיון שהוא כרי לראות אם מותר ליקח אשה אין זה לבטלה, כ"ש הכא שהוא כמו ודאי שיוליד עי"ז שלא הוי לבטלה, אבל הא משם חזינו שלמשמש האבר בידים ולהוציא זרע אסור שהרי שלח רבא בריה דרבה לר' יוסף ילמדנו רבינו היכי עבדינן

הוצרך ר' יוסף לומר שמנחינן נהמא חמימי דשערי אבי פוקרי ומקרי ואבוי אמר שמעבדינן קמיה בגדי צבעונין ויהרהר עי"ז בנשים וניקרי עי"ש והא במשמוש הידים בהאבר ודאי ניקרי אלמא דזה אסור אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים, ובארתי שהוא מצד שבמשמוש הידים באבר יש עוד איסור לא תנאף ביד דתנא דבי ר' ישמעאל בנדה דף י"ג שאיסור זה לא הותר בשביל פו"ר כמו שלא הותר ניאוף ממש ולכן אסור ע"י משמוש הידים ושאל היכי עבדינן, והתירו ע"י הנחת נהמא חמימי דשערי אבי פוקרי שהוא נקב הרעי שכיון שאינו נוגע בהאבר אף שמתקשה אברו עי"ז ליכא איסור לא תנאף אלא איסור הוצאת זרע לבטלה, וכן להרהר בנשים שהאיסור הוא מונשמרת מכל דבר רע דדריש ר' פינחס בן יאיר מכאן שאסור להרהר ביום ולבא לידי טומאה בלילה בהוצאת זרע בכתובות דף מ"ו שחזינו שאין איסור הרהר איסור מצד עצמו אלא משום שלא יבא לידי קרי לבטלה שאין הקפידא משום הטומאה דרשאין ליטמאות בכל הטומאות לכתלה אלא משום הוצאת הזרע לבטלה, ולכן בכאן לבדיקה אם נסתם היטב שהוא לצורך לישא אשה ולהוליד בנים ואינו לבטלה מותר.

ונמצא שגם בעובדא זו יצטרך להוציא הזרע רק באופנים אלו ולא במשמוש ידים באבר וכיון שלא בקיאין בעצה דנהמא חמימי דשערי יצטרך לעשות כאבוי שהוא בהרהר באשתו כמו שרוצה לבעלה ורשאי להסתכל בה ככוונה ליהנות במקומות שיותר באשתו נדה ולהשתדל שיתאנה לתשמיש עד שיתקשה אברו מזה בלא נגיעה ואז יכניס אברו בכלי זכויות שיצא לשם הזרע, ויש אנשים שלא יועיל להם זה אבל רוב אנשים מועיל להם ההרהר להוציא זרע בפרט בזמננו. וזרע זה שיוציא יכניסו בשפופרת לבטן והאשה בימים שראויה להריון אף שלא טבלה, ויצא בזה מצות פו"ר כשתוליד האשה עי"ז, ל"מ להב"ש שם שכתב בפירוש דאף על נתעברה באמבטי דהוא בנו לכל דבר אף לצאת בו מצות פו"ר אלא אף להמגיה בט"ז סק"ח שהוא החכ"צ, דכל מה שנכתב בט"ז על סימן א' הוא של המגיה, שבאמבטי מסתפק משום דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה נמי מסתבר שיודה בכאן דהוציא ככוונה על דעת להכניס בשפופרת לבטן אשתו דהוי זה במעשה, ובעצם טעם המגיה בט"ז דכיון שבלא מעשה אפשר לא יצא, לא נכון כלל דהא בהיו לו בנים בהיותו עכ"ם ונתגיר דלר' יוחנן קיים פו"ר ביבמות דף ס"ב ואיפסק כן בש"ע סימן א' סעיף ז' אף שבהיותו עכ"ם לא היה מחוייב שהקשה ע"ז הטו"א ברי"ה דף כ"ח מהא דאכל מצה בהיותו שוטה לא

יצא ואם נשתפה צריך לאכול מצה אחרת משום דכיון דלא היה מחוייב בעת שעשה המצוה לא שייך לומר שיקיים המצוה בזה ועיין במג"ח מצוה א' שתירץ מחמת זה דמצות פריד אינו על המעשה אלא על היות הבנים דלכן אם מתו לא קיים פו"ר, וא"כ גם ע"י אמבטי אף שהוא שלא במעשה נמי יצא.

ולע"ד יש לתרץ בפשיטות דאף שלא מסתבר לומר כהמג"ח שהמצוה לא תהיה על המעשה, אבל המעשה שנצטוו בפו"ר אינה הולדת הבנים דזה אינו בידו אלא המצוה חייב שעליו הוא לבעול אשתו ביאה גמורה שיהיה אפשר מזה לתוליד, וראיה לזה מתוס' ב"ב דף י"ג ד"ה כופין שכתבו דמשעת העראה קא עקר ללא ועשה דפו"ר לא מקיים עד גמר ביאה ע"י"ש, הרי דבגמר ביאה נחשב מקיים אף שעדיין לא נתעברה כלל כיון דרק זה בידו לעשות, וחייב זה לבעול אשתו איכא עליו מצד פו"ר עד שיוולדו לו בן ובת שאז נפטר, ומדויק לשון המשנה ביבמות דף ס"א שלא אמר כמה בנים מחוייב אדם להוליד אלא אמר לא יבטל אדם מפו"ר א"כ יש לו בנים, דפירושו דמצות פו"ר שעליו הוא הבעילה שרק זה הוא בידו ואין לו לבטל מזה עד שיהיו לו בנים, וממילא כשיש לו בנים כבר אף מבעילות שבעל כשלא היה מחוייב כשהיה עכו"ם או שוטה ולא קיים מצוה במעשיו מ"מ אין לחייבו שוב במצוה זו כיון שיש לו בנים שלא חיבה תורה מצוה זו למי שיש לו בנים, ובהכרח הוא פטור כמו בקיים פו"ר, עכ"פ איך שנימא אין לחלק בין אמבטי להוליד בהיותו בכרי או שוטה ואף ר"ל שפליג בנכרי משום דכקטן שנולד דמי מודה בשוטה שנפטר וכ"כ הוא באמבטי דלא כהמגיה בט"ז.

ידידו מוקירו ומברכו, משה פיינשטיין

סימן יא

באשה שהיתה נשואה רק בערכאות וניסת אח"כ לאחר בלא גט אם יש חשש על הבנים

א' דר"ח אלול תשכ"ג.

מע"כ ידידי הנכבד הרב יעקב ווערנער שליט"א.

הנה אם נישואי הראשון היו רק בערכאות אשר אף אם יש אצלם נתינה דטבעת מידו לידה הרי לא היו שם עדים כשרים ולא ילכו עדים כשרים לראות בקידושי ערכאות, ונמצא שהקידושין שהיו אז אינם כלום, והנידון הוא רק מה שדרו יחד שתי שנים

שאנו סהרי שהיו ביאות הרבה חזקה שאין בעל בעילת זנות ובעל לשם קידושין ואף אם לא נתכוונו לקידושי תורה משום שלא היו שומרי תורה אולי אין צורך להתכוין לקידושי תורה דכיון שנשואה לאשה ולא לזונה סגי שתהיה קנייה לו במה שבבעלה לו אח"כ בדרך ביאה דאישות שהרי ביאות אלו לא היו לזנות, אבל כבר בארתי בספרי אגרות משה חלק אה"ע"ו סימן ע"ד שבמפקרין לעבור איסורי תורה אין בהם חזקה ושכן פוסקין גם המחבר והרמ"א ודחייתו שם דברי הגאון ר' יוסף אליהו הענקין שליט"א שמחמיר בזה ותשיג את הספר ותענין שם, אך אף כשנחמיר הוא רק כשראו שני אנשים כשרים לעדות איך שדרים כדרך איש ואשתו שהוא רק אם דרו במקום ששכיחי אנשים כשרים שיש לתלות שידעו וראו לכה"פ שנים מהם אבל אם לא היו במקום ששכיחי אנשים כשרים שיותר מצוי שכשרים לעדות לא ידעו שהן איש ואשתו אינו כלום אף להגרי"א הענקין שליט"א.

והנה אף שלדינא אני מסיק להיתר בכל אופן במפקרין שעוברין על הרבה איסורין חנות ובפרט במדינה זו שנקל להשיג להתקדש אצל רב כיון התורה ולא רצו בשאט נפשם להתקדש כיון התורה ודאי אין לחוש שיכונו לקידושין, מ"מ משתדלין אנו להשיג גט אם אפשר לתומר איסור א"א ומה שהתרתי היה במקום שא"א להשיג גט, אבל לענין הבנים שהוא רק איסור לאו דממזר וגם בממזר הא איכא קולא דספק ממזר מותר אין להחמיר כלל אף לכתחלה, אבל צריך לידע ודאי שלא היו הנישואין אלא בערכאות, ואם כל הידיעה היא רק מהנערה האמרה שהיה רק בערכאות הרי הפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם גם אזורים יודעין מזה צריך לחקור ולדרוש ואם יתברר שהיו רק בערכאות מותרת הבת לקהל אף לכתחלה, וכ"ש כשכבר היו שידוכין והיא בשם כלה שלו שצריך לישא אותה לכתחלה, גם פשוט שיש לסמוך על הרב שסידר הקידושין השניים כיון שהוא ת"ת ויר"ש שאם היתה צריכה גט לא היה מסדר הקידושין בלא גט, ולכן כיון שאני רואה שבמכתבך אתה כותב עליה שהיא בת תורה ומצויינת במעלות ומדות ישראל שהוא סימן שהיא כשרה אף שאין לסמוך על סימן זה לדינא מ"מ כיון שמדינא הרי מבואר שהיא כשרה לקהל לכתחלה יש לסמוך על סימן זה שלא להחמיר בחנם ולצער לנערה החשובה, ולכן ישא אותה המשודך שלה למד"ט ביום שהוקבע ולא ידברו שוב עם שום איש מזה כדי שלא יוציאו לעז שלא כדיון.

משה פיינשטיין

ידידו,

סימן ב

בענין סופר שמחלל ע לפרנסתו ובשאר איכ איסורי התורה הוא בת יש להכשירו לכתובת

חמשה עשר באב תשכ"ב. מע"כ ידידי הרב הגאון המ מנחם מענדל בורשטיין שליט"א

ענף א

הנה בדבר סופר שהוא הזן כשהיה ביה"כ כשר אב כשקלקלו הבע"ב הנהיגו מנהגי וואטיוון להתפלל בתערובות א, על המיקרופאון בשבתות וי"ט בשאר דברים של שבת ובכל בחוקת כשרות כמתחלה אם גט בשעת החזק גדול שלא נמצ רחוק מאד, וכת"ה דעתו להתי לידע גם דעתי העניה בזה.

והנה בדבר סופר שהוא בפרהסיא שפטול לכתובת הגט מגירושין הטי"ו ובש"ע סימן י תב"ש סק"ה מהרמב"ם שנקט משום שאינו כותב לשמה דע"ד כתב מטעם דלאו בר כריתותו שהוא משום דכולל שם מומר כריתות הוא ואינו פסול אל נפשיה ע"י"ש, שלכן כתב שיש לדינא דבנכרי בטל הגט בוד, עומד ע"ג מטעם דלאו בר כרי ספק שמא אינו כותב לשמה באין ישראל עומד ע"ג הוא שאף שהוא מומר כתב לשמה, ו תב"ש אף שכתב בלשון ואפ"ש לחלק וכדאבאר בסמוך שאין לח דטעם אדעתא דנפשיה עכ"ד ג בודאי ומה שלהרמב"ם אינו ג בני כריתות לכתובת גט ע"י גם בכ"מ דבמומר שהוא בר מטעם דשמא אינו כותב לשמה, כ"ג כתב ואע"פ שזה אומר ל בלבו לשם אחר, הרי פי' שהו

סימן סט

מצות פו"ר כשיש חשש שיולדו תינוקות פגומים

76 בדבר הזוג שכשנה לאחר גישוואיהם נולד להם תינוק פגוע מוחין ופגוע איברים, ובכירור גנטי שנערך נקבע ששני ההורים נושאים גן מסוים ויש סכנה של חמישים אחוזים שגם התינוקות הבאים יהיו בעלי פגמים ומגבלות חמורות, ונפשם בשאלתם האם חייבים הם במצות פו"ר והיאך עליהם לנהוג מכאן ולהבא.

פגומים בגופם ובשכלם ומטבע הדברים כל חיייהם יהיו חיי סבל וכאב שלא יתוארו, פטור הוא מפו"ר.

ואף שכתב האבני נזר אהע"ז סי' א' דכדי שלא לבטל מצות עשה כל ימיו חייב להוציא כל ממונו והביא ראייה ממה דצריך לגרש אשתו ולשאת אחרת בשהיה עמה עשר שנים ולא ילדה, אין הכרח בדברים ואין הם עיקר להלכה.

ואין לדחות ולטעון הלא "שומר פתאים ה'", דלאחר שעשו בירור זה והסכנה ידועה שוב אין לסמוך אהא דשומר פתאים ה' וכבר כתב התרומת הדשן בסימן רי"א לגבי איסור קטלנית דכל שהסכנה ידועה שוב אין אומרים בו שומר פתאים ה' (והארכתי ביטור זה במנחת אשר דברים סימן ד' אות ג' עיי"ש). ולפי"ז בני"ד מאתר ועשו בדיקות גנטיות מתקדמות וכל הבדיקות מונחות בקופסא שוב אין לסמוך אהא דשומר פתאים ה'.

וגם אין נראה לומר בענין זה "בהדי כבשי דרחמנא למה לך" דמפתח הנשמות ביד הקב"ה והוא הפותח רחם ומונע פרי בטן, דהלא חזינן שרוב גדולי הדור תמכו ועודדו להנהיג בדיקות "דור ישרים" כדי לחשוף חשש לפגמים גנטיים מבעוד מועד וכאשר מוצאים חשש לפגם גנטי רובא דעלמא נמנעים מלהשתדך, ולא אמרינן בהדי כבשי דרחמנא למ"ל. ואף שבודאי

לא אחד שזה זמן רב שאני מסתפק אם יש חיוב פו"ר כאשר יש חשש גדול שיולדו תינוקות פגומים. ויסוד הספק מה שביארתי במק"א (מנחת אשר בראשית סימן ל"ט, והארכתי בזה עוד במק"א) דאין האדם צריך לסבול יסורים גדולים או ליפול למשכב כדי לקיים מצות עשה, ואף דאיתא בשו"ע או"ח סימן תע"ב סעיף י' דאף מי שקשה לו לשתות יין בארבע כוסות או שהיין מזיקו חייב לשתותן, מ"מ מי שנופל למשכב ע"י קיום המצוה פטור, ולא רק בד' כוסות אלא אף בכל מצוה עיי"ש.

וכך נראה גם לגבי מצות פו"ר, דאף שכתב הריטב"א ביבמות ס"ה ע"ב דרק באשה שפטורה ממצות פו"ר אמרו שם דמותר לה לשתות כוס של עיקרין כדי להנצל מצער לידה, אבל איש המצווה על פו"ר אסור לו לעקר עצמו ע"י סם כדי להנצל מצער ביאה, מ"מ נראה דכאשר מדובר בחולי ממש או צער גדול וחמור פטור, והארכתי בזה במקו"א.

ונראה לכאורה דאם פטור מן המצוה משום סבלו הוא אף שהמצוה רובצת עליו, ק"ו שפטור מן המצוה כאשר ע"י קיומה יגרם צער שאין למעלה ממנו לזולתו, וק"ו בן בנו של ק"ו כאשר יגרמו חיי צער לתינוק שעדיין לא בא לעולם, ויש חשש גדול שהתינוקות שיולדו יהיו

הרב' ר' אפר וייס רצ"א

ש"ד חנוה אבן חלק א

בעובר בתחילת התהוותו, ורק אם יתברר שאין בו פגם גנטי מחדירים את העובר לרחם האשה ע"מ שיתפתח לכדי ולד מעליא. באמת אין זה בכלל חיוב מצות פו"ר, דאין חובת המצוה אלא המעשה הטבעי שיש ביד האדם לעשות, אבל מעיקר הדין אינו מצווה להתעסק באמצעים מחודשים שאינם טבעיים כגון דא. אך אף שאין זו חובה גמורה, ודאי שיש לעודדם לנהוג כן ולהתעסק בכל עוז ע"מ להביא לעולם זש"ק זרעא מעליא, ולענ"ד ברור דאף אם אין בזה חיוב יש בזה מצות פו"ר, ואף בדרך זו מקיים האדם מצות פו"ר קיום מעליא, דמ"מ הביא לעולם זרע של קיימא. ומלבד קיום מצות פו"ר יש בזה כל הסגולות העצומות שלמדנו מדברי חז"ל במצוה זו דלא תוהו בראה לשבת יצרה, ואין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף.

וכיון שאיש זה בעצם חייב במצות פו"ר אלא שפוטרים אנו אותו למעשה מחשש שיולד ולד פגום, יש לעודדו לעשות כנ"ל. ואף שידעתי שרבים מגדולי ישראל לפני שנות דור לא היתה דעתם נוחה מטיפול זה, בני"ד שאיש זה בר חיובא הוא ובידו להוליד, כו"ע מודי דזו הדרך המוציאתו ידי חובתו.

בברכה מקרב לב שבעז"ה יזכה זוג יקר זה בבנים וב"ב עוסקים בתורה ובמצוות זרעא חיא וקיימא. ל

שאני מניעת שידוך לכתחלה מביטול מצות פו"ר, מ"מ חזינן שלפי דע"ת אין להתעלם מנתונים המצביעים על חשש לפגמים גנטיים ולא אמרינן בזה בהדי כבשי רחמנא למ"ל.

ואין זה דומה להא דברכות "ע"א דחזקיהו המלך לא עסק בפו"ר משום שראה ברוח הקודש דנפק מיניה זרעא לא מעליא ואמר לו הנביא ישעיהו "בהדי כבשי רחמנא למה לך מאי דמיפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה דקוב"ה לעביד", דשאני התם שראה ברוח הקודש וזה בכלל כבשי רחמנא משא"כ בני"ד שהבדיקות מבוססות על הבחינה הטבעית, ועוד דשאני זרעא דלא מעלי שבידם לחזור בתשובה ולהיטיב דרכיהם דזו בחירת האדם, מחשש מחלה שאינו ביד האדם כלל, ומשו"כ נראה דאין ני"ד דומה להא דחזקיהו וישעיהו.

ועיין תוס' נדה ט"ז ע"ב ד"ה הכל ביד"ש שהקשו מהא דחזקיהו דהלא יר"ש אינה בידי שמים ותירצו "דהראהו מה שעתיד להיות, ועוד דהרבה דברים תלוי במזל", ודו"ק).

פו"ד נטיית לבי שבכה"ג פטור הוא למעשה מפו"ר.

ולגבי השאלה אם חייב לנסות להביא ילדים ע"י הפריה חוץ גופית ובדיקת P.G.D., שענינו הפריית הביצית ועריכת בדיקה גנטית

תשובה - כן. לכאורה בדבר שדמי מלאכתו קבועה (שיש לו שער בשוק) שפיר דמי, שהרי אילמלא שהיה עושהו לו בחנם היה צריך לשלם מכיסו (לו או לבעל מלאכה אחר כמוהו) תבלין ותקילין, ונמצא שנותן לו דמי המלאכה, וכדמצינו נמי לגבי ריבית שאם הלוח עושה מלאכה להמלוה דהוי ריבית (אף שבעלמא מעש"כ הוא כסף, וזמן אינו כסף).

ובס' באורח צדקה (ע' שכ"ג) מבעל אגר"מ ז"ל שבעל מקצועי שעושה עבודה בחינם למוסד תורני ורוצה לנכות הערך ממעש"כ שלו צריך להגיש חשבון (להמוסד) ואח"כ לבטלו, וצ"ע.

סימן רל"ג

שאלה - לתרום ממעש"כ בעד → חברת "בוגי-עולם", ומתו בשביל עצמו.

תשובה - כן. בשביל אחרים ודאי מותר, חדא שמסייע להם לקיים מצות פריה ורביה, ועוד דלהעמיד דורות הוא מעיקרי יסוד של כלל ישראל והמשכת הדורות, והמעמיד נפש אחת מישראל כמעמיד עולם מלא, לא מיבעיא למ"ד דיכולין לעשות ממעש"כ כל מידי דמצוה, אלא אפילו להסוברים דשייכי לעניים, מסתבר דהוא בכלל "די מחסורו אשר יחסר לו" שהוא מצרכי האדם ביותר, כמו שמהאי טעמא נותנים לצדקה גם

צדקה אין קפידא מחמת שהוא חובה דהא נתינת צדקה הוא ג"כ מצוה מחוייבת בעשה (נתן נתן) ול"ת (דלא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך).

סימן רל"ב

שאלה - המנהיג אוטו בשביל צרכי מצוה כגון בעד חברת "הצלה" או חברת "חסד" אי מותר לנכות דמי הוצאות הגע"ז (דלק) ממצעות מעשר.

תשובה - כן. שהם צרכי מצוה גמורה, ועולם חסד יבנה, מצות פיקוח נפש, ומצות ביקור חולים, ושאר מצוות של חסד, ובלבד שיכוון מראש קודם ההנהיגה שיהיה מתשבון מעשר.

ויל"ע מהו לנכות דמי הנהיגה עצמה ממצעות מעשר, כפי שער שבשוק מה שחברת קאר-סערווי"ס מחשבים בעד נסיעה (טרייפ) כזה, דמה לי כסף (בעד מצוה) ומה לי שוה כסף, דמי הנסיעה שהי' הנוסע משלם אם היה שוכר אוטו פרטי.

*

שאלה - בעל מקצוע שעני ביקש ממנו שיעשה לו עבודה והוא רוצה לעשותו לו בחינם על מנת שינכה דמי המלאכה מחשבון מעש"כ שלו.

נמצא
מצות
וגם
מילת
מצוה
כתבנו
אדם
את
בני
גמונם
חשש
צש"כ
קמן
נוטה
ביסם,

י"ד
ר כדי
רישא
ס עם
עליו
זכנים
ן על
ליכא
עמו
מידי
שאין
נמנה
סקים
עדין
עדין
אמת
מצות

ספר וזיין דוד
אן האנו צדקה חלק
קדין נחשו כספיה
הרג"ל רישון דוד הארנזיס א"כ

לאשה שתנשא לאיש נוע' מהרש"א מפרש מאחז"ל ששואלין את האדם לאחר מותו "עסקת בפריה ורביה" דהיינו אם עסק לשדך את אחרים שיוכלו להנשא ולקיים פו"ר, וע"ז גופל לשון "עסקת", ולעניינינו נמי יל"פ עסק הזה.

ובנוגע לתרום בשביל עצמו ממצות מעש"כ יל"ע אם השתדלות זה הוא חיובית מכלל מצות פו"ר, כמו שהוא מחוייב לישא אשה בת בניס כדי לקיים מצות פו"ר, שנימא גביה כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, או דילמא הוא פטור מהשתדלות זה דאונס רחמנא פטריה (וביותר שאינו מחוייב להוציא מעות על זה, ואינו דומה לשאר מצות שאדם מחוייב להוציא חומש מנכסיו כדי לקיימן..). וכיון שאינו עליו חובה מותר להוציא לזה ממצות מעשר כמו לשאר חפצי מצוה.

ויל"ע אי חשיב צרכי רפואה של האשה, שנתחייב בנישואיו לאשתו מתורת תנאי כתובה (שא"כ הוי עליו חובה ואינו בא אלא מן החולין).

* * *

סימן רל"ח

שאלה - מוסד שעושה פרסומות והוא הכנסה להמוסד מהו לסוחר שרוצה לפרסם שם מסחריו לנכות הוצאת הפרסומת מחשבון מעות מעשר.

מהו לשלם ממצות מעשר פרסומות

מסחרי בתוך דזשורנאל שמוסד מוציא לקראת הדינער שלהם.

תשובה - תלוי אם דרכו

בפרסומות. נראה דאם ממילא היה בדעתו לעשות פרסומת בשביל מסחרו אסור, שזה רק ענין מסחרי, אבל אם בדרך כלל הוא אינו מוציא ממון על פרסומות, אבל עכשיו שמוסד עושה פרסומת הוא רוצה ליתן מעשרותיו למוסד ההוא כדי שבחודא מחתי ליהנות הנאה צדדית ממצות מעשר שלו דשפיר דמי, דהא מותר לאדם לקבל טובת הנאה מחלוקת מעות המעשר שלו, ובנידונינו נמי ככה"ג אינו אלא בבחינת טובת הנאה, מיהו את ההוצאות שיש להמוסד בשביל הפרסומות (כגון הוצאות הדפוס) צריך לנכות, שזה הם מוציאים כהדיא בשבילו, כל שכן כשכל כוונתו לתמוך המוסד, ועושה הפרסומות כדי שיוכל ליתן התמיכה ממצות העסק בתור הוצאות העסק.

* * *

סימן רל"ז

שאלה - מהו לשלם ממצות מעשר בשביל כניסה לשפ"ל (בלע"ז פלע"י) שהריווח הולך לצדקה.

תשובה - אסור. שהוא כמקח וממכר שהרי הוא נהנה ממנו, אבל אולי לפי חלק הריווח שהמוסד

מרוויח יותר מן ההוצאות (לפי ערך) יכולין לחשוב ממצות מעשר, ובק' י הלכות מעשר כספים (ע' ק"א) מספ' לקנות כרטיס כניסה לשפ"ל (פלי תצוגה בלע"ז) ממצות מעשר כשהרי הולך לצדקה, תדא כיון שהולך ל שבביל הנאתו ולצרכיו הפרטי, ע שהרי עיקר הדמים הולכים בש ההוצאות ורק חלק מהממון (הרי ה הולך להצדקה, ובפרט שאם גם מ המעשר היה הולך אל הפלע"י.

* * *

סימן רל"ז

שאלה - מוסד שנותנים מתנה נ מי שיתן סכום מסויים נ ה"אפיל" שמעריכין והוא נותן נדו ממצות מעשר אם הוא רשאי ל מ מהם המתנה.

תשובה - אינו נכון. מסתבר ע המוסד קונה במצות המתנות שאסור לו לקבל המתנה, ש בקבלתו הוא גורם הוצאה להמוסד, וז המצות שהוא נותן להמוסד מצות שייכית לצדקה ואין לו רשות לג לצדקה הוצאה על כך, והגם שטובת הו של המעשר שייכי אליו, אבל זה רק נ הוצאות מצדו, ולא דמי למה שמ משלמת אחוזים למשול' (פאנד-רעזיע"ר) שאני התם שהמש

בענין חובת האב במצוות פרו ורבו¹

76 כתיב (בראשית א, כח) ויברך אתם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו וגו' ובגדר מצוה זו פליגי במשנה (יבמות סא:) וז"ל לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים, ב"ש אומרים שני זכרים, וב"ה אומרים זכר ונקבה, שנאמר זכר ונקבה בראם. אולם הראשונים והאחרונים דנו בביאורי הסוגיא ביבמות (שם) שדנה במצוה זו ובפרט יש לעיין בחידוש שמצינו במצוה זו שיש חובה של הולדת זכר ונקבה לפי ב"ה שאינה תלויה בידי אדם משא"כ שאר מצוות התורה שתלויות בידי אדם.

וכן יש לבאר מה שמצינו בדור הזה שהרבה זוגים אינם יכולים לפרות ולרבות כדרך כל הארץ ופרים ורבים באופן שזרע הבעל וביצת האשה נפגשים מחוץ לגוף בלי מעשה ביאה ושוב משתילים הביצה לתוך רחם האשה ושוב מולידה. באופן זה צריכים לברר עם הנולד בצורה זו אם הולד מתיחס אחר בעל הזרע וכולד זו יש קיום של פרו ורבו (כמובן כשמוליד זכר ונקבה לפי ב"ה), או דילמא רק מתיחס הולד לאביו במעשה ביאה, ולפי זה לא יהיה קיום של פרו ורבו כולדות שנולדים בהפרייה חוץ לגוף. ולקמן נדון בסוגיא זו עפ"י סוגיית הגמ' בביאורי הראשונים וגדולי האחרונים.

סוגיא דהיו לו בנים בגיותו

איתא בגמ' (יבמות סב.) איתמר היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר, ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה, וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה, דהא הוה ליה, וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וכו', אמר רב הכל מודין בעבד שאין לו חיים, דכתיב שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור. עכ"ל.

¹ מאמר זה מוקדש לעילוי נשמת האשה דניאלה שינא בת ר' יהושע פאליק, אשת תלמידי היקר ר' נועם ישראל קספר, שנפטרה ב"א שבט תשע"ד. חייה היו מסורים לאהבת התורה ואהבת כלל ישראל. ת.ג.צ.ב.ה.

לדינא קיי"ל כר' יוחנן (אה"ע סי' א סע' ז) שהיו לו בנים בגיותו ונתגייר שקיים מצות פרו ורבו דאע"פ דעכשיו אין יחס בין האב לבין בנו כיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אפ"ה כיון דבשעת הלידה לפני הגרות הבן מתייחס אחר אביו, וכמבואר בסוגיין דעכו"ם מתייחס אחר אביו, סגי במה שהיה להם יחוס מתחילה. אולם עבד שהוליד אינו מקיים מצות פרו ורבו כיון שעבד אין לו חייס ובנו אינו מתייחס אחריו אפילו בשעת הלידה.

וכן מצינו חידוש בביאור דינים הנ"ל בדברי הר"מ (פרק טו מהל' אישות הל' ו) וז"ל היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם הרי זה קיים מצוה זו. וכתב המגיד משנה וז"ל ופירש רבינו שהבנים נתגיירו ג"כ ונכון הוא שאל"כ היה מחוייב לישא כדי להיות לו בנים ישראלים ולא יאמר ר"י דבבנים עכו"ם די לו. עכ"ל. הרי דאע"פ דלא מבואר בסוגיא להדיא שהבנים נתגיירו רק שהאב נתגייר אפ"ה ביאר הר"מ שאין מקיימים פרו ורבו בבנים נכרים רק בבנים ישראלים וע"כ מיירי הסוגיא שגם הבנים נתגיירו.

בסוגיא דהיו לו בנים ומתו

איתא בגמ' יבמות (סב.) איתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה, רבי יוחנן אמר לא קיים, רב הונא אמר קיים, משום דרב אסי, דאמר רב אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף שנאמר (ישעיהו נז, טז) כי רוח מפני יעטוף וגו' ורבי יוחנן אמר לא קיים פריה ורביה, לשבת יצרה בעינן והא ליכא. עכ"ל. המבואר שם ברש"י שיטת רב אסי (ד"ה משום דרב אסי) דקיום פרו ורבו הוא משום שבכל לידה הנשמה יורדת למטה ואוצר הנשמות שלמעלה שנקרא גוף נחסר עוד נשמה וע"י כך מחיש הגאולה כיון שאין בן דוד בא עד שיכלו נשמות בגוף, ולפי זה אפילו אם מת הבן או הבת אכתי מקיים מצות פרו ורבו שהרי סוף סוף נשמה זו נחסרה מן אוצר הנשמות שלמעלה. אולם שיטת ר' יוחנן דקיי"ל כוותיה (אה"ע סי' א סע' ו) היא דמצות פרו ורבו דומה למצות שבת שמקיימים העולם ע"י אנשים, ואם מת צריך לפרות ולרבות עוד כדי למלא החסרון.

ועי"ש בהמשך הסוגיא (יבמות סב.-סב:) בפרטי הדינים היכא דמתו הבנים. ולהלכה איתא בשו"ע (אה"ע סי' א סע' ו) עפ"י הר"מ (פרק טו מהל' אישות הל' ה) וז"ל נולדו לו זכר ונקבה ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה, במה דברים אמורים בשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו בנים מזכר ונקבה, אע"פ שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו, הואיל ומשני הבנים הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה. אבל אם היו לו בן ובת ומתו והניח אחד

מהם זכר ונקבה עדיין לא ידאם מתו הבנים (הזכר והגו נכדים זכר ונקבה, ונכד אחו ולא שנולדו שנים מאחד, וה הנכד הזכר בא מן הנקבה זו וכמו שמבואר (אה"ע סי' : שבאות מכח זכר ונקבה. יבואו מכח הזכר והנקבה ול

ובביאור הטעם שצרי מכח אחד מהם, ביאר המה (ג) שהחיוב על האב לפרוה צריך שהנכדים יבאו מכח שאחד מן השנים בא ממי מכח הזכר והנקבה, רואני נראה שאם הסבא הוליד זו הסבא, אולם אם הוליד ה אחד בא מכח הסבא שהו הבן השני הוי כאילו בא מ

בענין נתעבר

איתא בגמ' חגיגה (י) לכהן גדול, מי חיישינן בעילות בלא דם, או דלכ שכיה וחיישינן שמא באכ להתעבר בלי מעשה ביא שכתב וז"ל יש להסתפק ורביה ואם מקרי בנו לכל של ירמיה שרחץ באמבט בבי"ש (שם ס"ק י) שהבי: להביא ראיה ממ"ש בהגז ישב במיטה), אשה מוזה פן תתעבר משכבת זרע דהוי בנו לכל דבר. עכ"ל שלא צריכים מעשה ביא

מהם זכר ונקבה עדיין לא קיים מצוה זו. עכ"ל. הרי דפסק הר"מ והשו"ע דאם מתו הבנים (הזכר והנקבה) יכולים לקיים מצוות פרו ורבו אם יש שני נכדים זכר ונקבה, ונכד אחד בא מהזכר שמת, ונכד שני בא מנקבה שמתה, ולא שנולדו שנים מאחד, והבן השני לא נולד כולם, ושפיר יוצאים אפילו אם הנכד הזכר בא מן הנקבה והנכדה הנקבה באה מן הזכר. ודלא כשיטת הטור וכמו שמבואר (אה"ע סי' א) שהנכדים יכולים להיות אפילו ב' בנות כיון שבאות מכח זכר ונקבה. אמנם, הר"מ והטור הסכימו שצריכים שהנכדים יבואו מכח הזכר והנקבה ולא רק מכח אחד מהם.

ובביאור הטעם שצריכים שהנכדים יבואו מכח הזכר והנקבה ולא רק מכח אחד מהם, ביאר המהר"ם שי"ק (בביאורו לספר המצוות מצוה א ס"ק ג) שהחיוב על האב לפרות ולרבות ולכן צריך שיהיה זכר ונקבה, ואם מתו צריך שהנכדים יבאו מכח שניהם כי אם באים שנים רק מכח אחד, נראה שאחד מן השנים בא ממילא ולא מכח האב. אמנם, אם שני נכדים באים מכח הזכר והנקבה, רואים שכל נכד בא ישר מכח האב. ובביאור הדבר נראה שאם הסבא הוליד זכר אחד ושוב הוליד הזכר בן אחד, הבן הוי מכח הסבא, אולם אם הוליד הסבא בן אחד והבן מוליד ב' בנים, רואים שבן אחד בא מכח הסבא שהוא הוליד בן אחד, והבן השני הוליד אחד, אולם הבן השני הוי כאילו בא ממילא כי זה יותר ממה שהוליד הסבא.

בענין נתעברה באמבטי לענין מצוות פרו ורבו

איתא בגמ' חגיגה (יד--טו). שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכהן גדול, מי חיישין לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דלמא דשמואל לא שכיחא, אמר להו דשמואל לא שכיח וחיישין שמא באמבטי עיברה. עכ"ל. הרי מבואר בגמ' היכי תמצא להתעבר בלי מעשה ביאה, עיין בחלקת מחוקק (אה"ע סי' א ס"ק ח) שכתב וז"ל יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פריה ורביה ואם מקרי בנו לכל דבר. ובלקוטי מהרי"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי, כי סירא בגימטריא ירמיה וכו' עכ"ל. עיין גם בב"ש (שם ס"ק י) שהביא ספקת החלקת מחוקק הנ"ל וכתב ע"ז וז"ל ויש להביא ראיה ממ"ש בהגהת סמ"ק, והב"ח הביאו ביו"ד סי' קצה (ד"ה ולא ישב במיטה), אשה מוזהרת שאל תשכב על סדין ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, גזירה שמא ישא אחותו מאביו, נשמע דהוי בנו לכל דבר. עכ"ל. הרי חזינן מדברי החלקת מחוקק והבית שמואל שלא צריכים מעשה ביאה כדי שיהא הולד בנו אלא כל שבא מהזרע של

פלוגי שפיר הוי בנו ויוצא ע"י מצות פרו ורבו. כמוכן לפי זה הפריה חוץ לגוף הוי כמו נתעברה באמבטי, ושפיר יוצא ידי חובת פרו ורבו בלי מעשה ביאה.

אמנם, עיין בט"ז (אה"ע סי' א ס"ק ח) שכתב לדחות ראיית הבית שמואל הנ"ל וכתב ע"ז, צ"ל ואין זה ראייה, דשמה לחומרא אמרינן, לקולא לא אמרינן. בפרט במידי דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה דאין יוצא בזה. עכ"ל. הרי דביאר הט"ז דכדי שיקיים מצות פרו ורבו בעינן מעשה מצוה ולכן בנתעברה באמבטי (ונראה שבזה"ז שייך אותו סברא להפרייה חוץ לגוף) אין כאן מעשה מצוה, וממילא אע"פ ששייך שהנולד מאשה שנתעברה באמבטי הוי בן של האיש שהזרע יצא ממנו, אולם לא קיים מצות פרו ורבו בכי האי גוונא.

ועיין בהר צבי להרה"ג ר' צבי פסח פראנק זצ"ל (בהערותיו על טור אבן העזר - מודפס בטור הוצאת אל המקורות) שכתב לבאר הט"ז הנ"ל ביתר נופך, וכתב דז"ל וכן י"ל לדעת הט"ז וכו' שסובר שבנולד ע"י אמבטי אינו כבנו לענין מצות פריה ורביה משום שהוא לא עשה למעשה המצוה היינו שלא קיים מצות עשה דפרו ורבו, אבל מ"מ נקרא קיים פו"ר לענין שעכשיו אינה מוטלת מצות פו"ר.

ובתוספת ביאור לדברי ההר צבי הנ"ל, עיין בשו"ת באהלה של תורה (חלק א אה"ע סי' ט) להרה"ג ר' יעקב אריאל שליט"א שכתב דז"ל ויש להביא דוגמא לכך ממצוות כיסוי הדם (חולין פו.) שם נאמר שאם הרוח כיסתה את הדם, אמנם השוחט פטור מלכסות, אך לא קיים בכך את המצוות הכיסוי. ונפק"מ שאם חזר הדם ונתגלה, חייב לכסות, והסברה נותנת שלא יתכן שאדם יצא חובת מצוה מבלי לעשות מעשה וכו', ומכאן יוצא שאמנם אינו מקיים את המצוות פריה ורביה בהזרעה מלאכותית. אולם אדם כזה גם לא יצטרך להוליד ילדים אחרים, אלא יצא ידי חובתו באלו. עכ"ל.

אולם עיין עוד בתשובה הנ"ל שכתב שיש לחלק קצת בין נתעברה באמבטי שהכל נעשית ממילא לבין הפרייה מלאכותית חוץ לגוף שהאיש עשה מעשה כדי להוציא הזרע מגופו כדי להוליד וממילא י"ל שיש כאן צד של קיום מצווה וגם כתב שאין כאן הוצאת זרע לבטלה כיון שקיים מצוה ע"י מעשיו.

וכן מצינו סברא זו שצריכים מעשה כדי לקיים מצות פרו ורבו וממילא אינו יוצא מצות פרו ורבו בנתעברה באמבטי, וז"ל מדברי

המהר"ם ש"ק בספר ה מצוות פרו ורבו אפילו עליו ומה שנתרבה מאלי דוקא בן ובת, ובזה סגי או בת לא יצא, ואמאי והמצוה עליו לפרות ולר

קיום מצ

עיין בשו"ת מנחת בזוג שנולדו להם תינוק ששני ההורים נושאים הבאים יהיו להם רח"י ולהבא, ובתשובה הנ"ל שיעשו הפרייה מחוץ לו אותה לרחם האשה. וכו' ורבו, דאין חובת המצו אבל מעיקר הדין אינו מ כגון דא, אך אף שאין ולהתעסק בכל עוז ע"מ ברור דאף אם אין בזה ד מצות פרו ורבו קיום מ' קיום מצות פו"ר יש ב במצוה זו דלא תוהו ברו שבגוף. עכ"ל. הרי דנקט בלא מעשה ביאה אע"פ הארץ. ונראה דנקט המנ זה בעל הזרע קיים מצו שיתייחס אחריו אפילו ע

וכן מצאתי בקונט שביאר הענין הנ"ל עפ" לקמן. וכתב בקונטרס : משה ז"ל ביאור נפלא ב אדם לדין אומרים לו וכו' היה צריך לומר קיימת

המהר"ם שיי"ק בספר המצוות הנ"ל שנקט שנתעברה באמבטי לא קיים מצוות פרו ורבו אפילו אם חשיב ככנו לכל דבר וכתב וז"ל שהמצוה הוא עליו ומה שנתרבה מאליו לא יצא ידי חובתו וראיה לזה דהרי קי"ל דבעינן דוקא בן ובת, ובזה סגי אפילו בבני בנים, אבל אי הכן ובת באו לו מחד בן או בת לא יצא, ואמאי הרי הם כבניו, אע"כ שהם חשובין כבאו ממילא, והמצוה עליו לפרות ולרבות. עכ"ל.

קיום מצוות פרו ורבו בהפרייה חוץ לגוף

עיינ בשו"ת מנחת אשר (סי' סט) להרה"ג ר' אשר וויס שליט"א שדן בזוג שנולדו להם תינוק פגוע מוחין ופגוע איברים וטעם לדבר היה משום ששני ההורים נושאים גן מסויים ויש חמשים אחוז סיכוי שהתינוקות הבאים יהיו להם רח"ל אותו הפגם ורוצים לדעת איך להתנהג מכאן ולהבא, ובתשובה הנ"ל הציע שמכאן ולהבא לא יפרו בדרך כל הארץ אלא שיעשו הפרייה מחוץ לגוף שע"י כך יכולים לבדוק הביצה בטרם שיכניסו אותה לרחם האשה. וכתב ע"ז וז"ל באמת אין זה בכלל חיוב מצות פרו ורבו, דאין חובת המצוה אלא המעשה הטבעי שיש ביד האדם לעשות, אבל מעיקר הדין אינו מצווה להתעסק באמצעים מיוחדים שאינם טבעיים כגון דא, אך אף שאין זה חובה גמורה, ודאי שיש לעודדם לנהוג כן ולהתעסק בכל עוז ע"מ להביא לעולם זרע של קיימא זרעא מעליא, ולענ"ד ברור דאף אם אין בזה חיוב יש מצות פרו ורבו, ואף בדרך זו מקיים האדם מצות פרו ורבו קיום מעליא, דמ"מ הביא לעולם זרע של קיימא. ומלבד קיום מצות פרו יש בזה כל הסגולות העצומות שלמדנו מדברי חז"ל במצוה זו דלא תוהו בראה לשבת יצרה. ואין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. עכ"ל. הרי דנקט המנחת אשר שיש קיום מצוה של פרו ורבו אפילו בלא מעשה ביאה אע"פ שחיוב המצוה הוא רק לפרות ולרבות כדרך כל הארץ. ונראה דנקט המנחת אשר דקיום המצוה הוא אם בן אדם נתהוה ע"י זה בעל הזרע קיים מצות פרו ורבו שהרי היה כאן התעסקות בקיום המין שיתייחס אחריו אפילו שלא כדרך הארץ.

וכן מצאתי בקונטרס משמחי לב להרה"ג ר' דוד צינמון שליט"א שביאר הענין הנ"ל עפ"י דברי שו"ת אג"מ אבן העזר חלק ב סי' יח שנביא לקמן. וכתב בקונטרס הנ"ל (עמ' צו) וז"ל אגב אמרתי פעם לשיטת ר' משה ז"ל ביאור נפלא במאמר חז"ל (שבת לא). אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' עסקת בפרו ורבו וצריך עיון לשון עסקת לכאורה היה צריך לומר קיימת המצוה פרו ורבו וכו' ולפי ר' משה הלשון עסקת

רץ
זה
ת
א
ק
ק
א
ד
א

←

←

שפיר, שהוא על ההשתדלות לפרות ולרבות שזה המצוה. עכ"ל. ונראה עפ"י הנ"ל לפרש דברי המנחת אשר הנ"ל שאע"פ שאין דברי האג"מ הנ"ל לגבי הפרייה חוץ לגוף, אולם ענין של השתדלות הוא ההתעסקות במצוה וזה שייך אפילו שלא כדרך הארץ אלא גם ע"י הפרייה חוץ לגוף וכנ"ל בדברי המנחת אשר.

ביאור במצות פרו ורבו עפ"י דברי התוס' רי"ד

ויש לפרש הענין עוד עפ"י דברי התוס' רי"ד לגבי מצוות מילה. איתא בגמ' קדושין דף כט. איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב (בראשית כא,ד) כאשר צוה אותו אלקים, אותו ולא אותה. והקשו התוס' שם ד"ה אותו ולא אותה וז"ל ואמת למ"ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא שנימול משמיני ללידתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא וכו'. עכ"ל. אולם התוס' רי"ד שם כתב ליישב קושית התוס' באופן אחר וז"ל תשובה היכי אמרינן דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, הני מילי מצוה דתליא בגופה והיא אינה מצווה אלא לזמן ידוע ולא בכל זמן, אבל מצוה דלא תליא בגופה כגון למול את בנה אע"ג דמילת הבן יש לה זמן, נהי דקבוע הזמן לבן הנימול, אבל האב שציוהו הבורא להתעסק במילת בנו, העסק ההוא אין לו זמן שבין ביום ובין בלילה יטרח ויכין צרכי מילת בנו, והלכך אי לאו אותו הוה מחייבין גם האשה, ואין זמן הקבוע, לכן פוטרה דהוה אמינא היא תתעסק בין ביום בין בלילה עד שתמול את בנה בזמנו וכו'. עכ"ל.

הרי דנקט התוס' רי"ד שיש ב' ענינים במצוות מילה, הראשון הוא עצם מעשה המילה של חיתוך, ושני הוא ההתעסקו בצרכי המילה כגון לקבל הסכין והמים חמין וכו', וזה כמובן שייך בין ביום ובין בלילה, וביאר שמצד מצוות חיתוך הערלה כודאי הוה רק ביום, וממילא הוה מצות עשה שהזמן גרמא, וממילא לא צריכים שום פסוק לפטור אשה מחיוב זה. אולם ההתעסקות בצרכי המילה שייכת בין ביום ובין בלילה, וע"ז הו"א דיתחייב נשים בהתעסקות זו, קמ"ל אותו - אותו ולא אותה, שאפילו בהתעסקות בצרכי המילה רק הוא חייב ולא היא.

עפ"י יש להשוות דברי התוס' רי"ד הנ"ל לגבי מילה לחובת האיש לגבי פרו ורבו. ויש לומר כשם שחובת האב על המילה אינו מעשה החיתוך אלא התעסקות בצרכי המילה, ה"ה נמי חובת האיש בפרו ורבו אינו רק מעשה ביאה בלבד אלא התעסקות שיכול להביא לידי זרע של

קיימא וכנ"ל. בדרך ההתעסקות בהפרייה ורבו של הויית זרעא בהפרייה בחוץ, שזה השוה בין מצות מיל יכולים כל אחד לעש לכוון ידיו לעשות מו ע"י שליחות, וכן לא הארץ, וממילא מובן הנ"ל, אלא התורה צ צרכי מילה לגבי מצו ורבו, היכא דלא יכול

איתא ברמ"א (י) וקטן, קיים המצוה ורבו ע"י בן ממזר או להבנת מצוה זו באוני א אות ח) וז"ל וזה זו הבאה בעבירה, ולד אינו יוצא, ולדעת ה והדברים עתיקין, וי לולב פ"ח ה"ה, דמג ג"כ עבירה. דאתרוג מצוה הבאה בעביו בהוציא מצה מרשו עבירה כלל, לא הוה של הבנים באה ע"י והבעילה היא רק הו וכן אם מתו הבנים, ובעת הזאת ליכא ע להוציא מצה מרשו וכו'. עכ"ל. הרי דו הוא אינו מעשה הב

קיימא וכנ"ל. בדרך כלל ההתעסקות היא מעשה ביאה, ולפעמים ההתעסקות בהפרייה חוץ לגוף. ולפי זה כוונת שאינו יכול לקיים מצות פרו ורבו של הויית זרעא של קיימא בדרך כל הארץ, יכול לקיים המצווה גם בהפרייה בחוץ, שזה ג"כ התעסקות בפרו ורבו וכנ"ל. ויש לפרש שהצד השווה בין מצות מילה ולבין מצות פרו ורבו הוא שבאלו המצוות לא יכולים כל אחד לעשות המצווה בעצמו, שהרי במילה לא כל אחד יכול לכוון ידיו לעשות מעשה המילה, ולא מסתבר לומר שהמצווה ניתנה רק ע"י שליחות, וכן לא כל אחד יכול להביא לידי זרעא של קיימא בדרך כל הארץ, וממילא מובן שהתורה לא צותה על מעשה המצווה גרידא במצוות הנ"ל, אלא התורה צותה על ההתעסקות הכללית במצוות אלו ע"י הכנת צרכי מילה לגבי מצוות מילה, וגם ע"י הפרייה מחוץ לגוף לגבי מצות פרו ורבו, היכא דלא יכול לקיים המצווה ע"י ביאה כדרך כל הארץ.

מצות פרו ורבו בבן ממזר

איתא ברמ"א (אה"ע סי' א סע' ו) וז"ל היה הבן ממזר או חרש שוטה וקטן, קיים המצווה (ב"י בשם הרשב"א). הלכה זו של קיום מצוות פרו ורבו ע"י בן ממזר אינו רק הלכה פרטית בהלכות פרו ורבו, אלא הוי פתח להכנת מצוה זו באופן כללי, וכמו שיבואר לקמן. עיין במנחת חינוך (מצווה א אות ח) וז"ל וזה זמן כביר הקשיתי דלמה יצא ידי חובה, והלא הוי מצווה הבאה בעבירה, ולדעת הרבה ראשונים מצווה הבאה בעבירה מן התורה אינו יוצא, ולדעת התוס' (סוכה ט. ד"ה ההוא) עכ"פ מדרבנן אינו יוצא. והדברים עתיקין, ויישבתי על פי סברת האחרונים, ועיין שער המלך הל' לולב פ"ח ה"ה, דמצווה הבאה בעבירה לא הוי אלא אם בשעת מצווה עושה ג"כ עבירה. דאתרוג הגזול בשעת הנטילה עובר על והשיב את הגזילה. זהו מצווה הבאה בעבירה. אבל אם בשעת המצווה ליכא עבירה כלל, כגון בהוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים, דבשעת קיום המצווה ליכא עבירה כלל, לא הוי מצווה הבאה בעבירה, א"כ הכי נמי הכא, נהי דהמצווה של הבנים באה ע"י עבירה דביאת איסור, מ"מ המצוות עשה היינו הבנים, והבעילה היא רק הכשר מצווה, דאי אפשר בלא זה. והראיה דאם לא הוליד, וכן אם מתו הבנים, לא קיים המצווה, וכיון דעיקר קיום המצווה הם הבנים, ובעת הזאת ליכא עבירה כלל, דהעבירה כבר נעשית בשעת הבעילה, דמי להוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים, דלא הוי מצווה הבאה בעבירה וכו'. עכ"ל. הרי דהמנחת חינוך בישב קושיא זו מגדיר שמצות פרו ורבו הוא אינו מעשה הבעילה אלא עצם קיום הבנים בעולם.

ל. ונראה
אג"מ הנ"ל
נות במצוה
גוף וכנ"ל

ות מילה.
(בראשית
שם ד"ה
ה שהזמן
ז השמיני
רי"ד שם
ן דמצות
היא אינה
ופה כגון
' הנימול,
ן לו זמן
ותו הוה
ז תתעסק

שון הוא
לה כגון
בלילה,
וי מצות
זיוב זה.
ז"ה ר"א
שאפילו

ז האיש
מעשה
רו ורבו
רע של

אולם, עיין בשו"ת שדה יצחק סי' א להרה"ג ר' יצחק חיות זצ"ל אבדק"ק בראד, דכתב בסי' זה למרן יוסף באב"ד בעל המנחת חינוך אודות הנידון של מצוה הבאה בעבירה בנוגע למצוות פרו ורבו, שהבאנו דבריו. ובתשובה זו קבע השדה יצחק יסוד גדול בנוגע למצוה הבאה בעבירה. וכתב וז"ל וע"כ נלע"ד חילוק גדול מזה, דבאמת הא דאמרינן דמצוה הבאה בעבירה אף דעביד מצוה, מ"מ לא הוי מצוה, נ"ל דזה דוקא היכא דבעי כוונה למצוה או אפילו אינו צריך כוונה, מ"מ אם אומר להדיא שלא לצאת בודאי לא יצא, כמ"ש רבינו שמואל בתרי"ב בברכות (דף ו. בדפי הרי"ף), ומשום הכי במצוה הבאה בעבירה כיון דעושה בשעת עשיית המצוה ג"כ עבירה, א"כ חזי' דעבר על דברי הש"י והוי כאילו כיון בפירוש שלא לצאת במצוה זו, משא"כ בפרו ורבו דזה פשוט דלא בעי כוונה, וגם לא שייך בו כוונה. עכ"ל. כלומר שהשדה יצחק מבאר שמצוה באה בעבירה שייכת רק במצוה שצריכה כוונה כגון שופר, לולב וכדומה, וכיון שעושה עבירה בשעת המצוה לא יכולים לומר שכיון לשם מצוה, וממילא אינו יוצא ידי חובתו. אולם, במצוות פרו ורבו שתלוי במציאות של קיום תולדות בעולם ולא צריכה כוונה, ממילא יוצא ידי חובת המצוה אפילו במצווה הבאה בעבירה.

שיטת האג"מ בביאור מצוות פרו ורבו

אולם, ישוב אחד בקושית המנחת חינוך מצינו בקונטרס משמחי לב הנ"ל במ' לב, לג עפ"י דברי האג"מ הנ"ל (אה"ע ח"ב סי' יח) שכתב וז"ל ולע"ד יש לתרץ בפשיטות דאף שלא מסתבר לומר כהמנחת חינוך שהמצוה לא תהיה על המעשה, אבל המעשה שנצטוו בפו"ר אינה הולדת הבנים, דזה אינו בידו, אלא המצוה וחיוב שעליו הוא לבעול אשתו ביאה גמורה שיהיה אפשר מזה להוליד וכו', וחיוב זה לבעול אשתו איכא עליו מצד פו"ר עד שיולידו לו בן ובת, שאז נפטר. ומדויק לשון המשנה ביבמות דף סא: שלא אמר כמה בנים מחוייב אדם להוליד אלא אמר לא יבטל אדם מפו"ר אא"כ יש לו בנים. דפירושו דמצוות פו"ר שעליו הוא הבעילה שרק זה הוא בידו, ואין לו לבטל מזה עד שיהיו לו בנים. וממילא כשיש לו בנים כבר אף מבעילות שבעל כשלא היה מחוייב כשהיה עכו"ם או שוטה ולא קיים מצוה במעשיו, מ"מ אין לחייבו שוב במצוה זו כיון שיש לו בנים שלא חייבה תורה מצוה זו למי שיש לו בנים. ובהכרח הוא פטור כמו בקיים פו"ר. עכ"ל. הרי דהאג"מ נקט שמצוות פרו ורבו הוא חיוב בעילה כדי לפרות ולרבות, ולידת זכר ונקבה לפי ב"ה או ב' זכרים לפי ב"ש אינו

f

קיום המצוה שהרי הר פטור מחיוב בעילה כו מצות עונה, אפילו א שמאי. ולפ"ז ג"כ מיו מחובת הבעילה לצו בגיורתו ובבן ממזר, ש בפטור מצוה.

בענין יח

לעיל הבאנו דו אביו אם אביו בעל מהרה"ג ר' יצחק עב: זרע האב גורם שיוזל ורבו.

אולם, עיין בסו טז) שכתב לפרש שי איש שנבעלה לעכו" ונתגייר העכו"ם, וא דביאת עכו"ם הוי נ לעכו"ם בין אב לבנו חמורים בשרם וזרם ר"ת הדין של אין י ביאת עכו"ם, וכמו לר"ת דמעשה ביאה לו יחס בינו לבנו. מעשה ביאה הבן ל והבית שמואל הנ"י נפסק כדברי ר"ת ו לדברי ר"ת שאין כ גר שנתגייר כקטן הנבעלת היתה אסו ואחד לבעול. וביא הריב"ם שרחמנא ז לבין יתוס.

קיום המצוה שהרי התורה לא מצווה על מצוה שאין בידך לקיים, אלא הוא פטור מחיוב בעילה כדי לפרות ולרבות, אע"פ שאכתי יש חיוב בעילה מצד מצות עונה, אפילו אם כבר נולד לו זכר ונקיבה לכ"ה וכו' זכרים לבית שמאי. ולפי"ז ג"כ מיושב שכיון שאין כאן קיום חיוב אלא פטור בעלמא מחובת הבעילה לצורך פר"ו, שפיר יש הפטור אפילו בבנים שהיו לו בגיותו ובבן ממזר, שהרי רק שייך מצוה הבאה בעבירה בקיום מצוה ולא בפטור מצוה.

בענין יחוס האב לבנו שנוצר בלי מעשה ביאה

לעיל הבאנו דברי החלקת מחוקק והבית שמואל שבן מיחס אחר אביו אם אביו בעל הזרע אע"פ שלא היה מעשה בעילה, וכן שמעתי מהרה"ג ר' יצחק עבאדי שליט"א ומהרה"ג ר' דוד קאהן שליט"א שכאשר זרע האב גורם שיוולד בר קיימא הרי הבן מתחוס אחריו ומקיים מצות פרו ורבו.

אולם, עיין בספר ארץ הצבי למוהרה"ג ר' צבי שכטר שליט"א (סי' טז) שכתב לפרש שיטת ר"ת בתוס' כתובות (ג: ד"ה ולדרוש) שדן באשת איש שנבעלה לעכו"ם, ופסק ר"ת דהיא מותרת לעכו"ם זו אם נתגרשה ונתגייר העכו"ם, ואין כאן איסור של אחד לבעל ואחד לבועל, דמשום דביאת עכו"ם היא כביאת בהמה כמבואר בגמ' (יבמות צח.) דאין יחוס לעכו"ם בין אב לבנו דרחמנא אפקריה לזרעיה דכתיב (יחזקאל כג, כ) בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים וזרמתם. והקשה בארץ הצבי הנ"ל דאיך דימה ר"ת הדין של אין יחוס לעכו"ם דנלמד מהפסוק דזרמת סוסים לדין של ביאת עכו"ם, וכמו שהעיר הריב"ם בתוס' הנ"ל ותיירץ דע"כ סבירא ליה לר"ת דמעשה ביאה ויחוס הא בהא תליא, וכיון דאין לגוי מעשה ביאה אין לו יחס בינו לבנו. ועפי"ז העיר בספר הנ"ל שבהזרעה מלאכותית שאין מעשה ביאה הבן לא מתחוס לבעל הזרע, ודלא כדברי החלקת מחוקק והבית שמואל הנ"ל. אולם, העיר בספר הנ"ל שבשו"ע סי' קעח סע' יט נפסק כדברי ר"ת בתוס' הנ"ל. אולם כתב שיש עוד טעמים בראשונים לדברי ר"ת שאין כאן איסור לבועל כמו (דברי המרדכי סנהדרין סי' תשב) גר שנתגייר כקטן שנולד, ועוד (רא"ש פ"ק דכתובות סי' ד) שבלאו הכי הנבעלת היתה אסור לגוי, וממילא לא שייך לאסור ג"כ משום אחד לבעל ואחד לבועל. וביאר בארץ הצבי שלפי טעמים אלו אפשר לומר כדברי הריב"ם שרחמנא אפקריה הוא רק דין ביחוס ואין קשר בין מעשה בעילה לבין יחוס.

זיות זצ"ל
נוך אודות
ונו דבריו.
בעבירה.
ין דמצוה
קא היכא
דיא שלא
ו. בדפי
ז עשיית
בפירוש
ונה, וגם
בעבירה
שעושה
לא אינו
תולדות
במצווה

זחי לב
ב וז"ל
חינוך
הולדת
ביאה
ז עליו
יבמות
ל אדם
ז שרק
בנים
ז ולא
בנים
כמו
עילה
אינו

בענין אם פונדקאית

ידועים שיש מבוכה גדולה בין הפוסקים בנוגע לאשה נשואה שאין לה ביצים שיכולים להוליד זרע של קיימא, וצריכים לקבל ביצה מאשה אחרת ולקבל זרע מהבעל ולהפרות חוץ לגוף, ושוב להשתיל הזרע בתוך הרחם של אשת הבעל. ונחלקו הפוסקים אם בעלת הביצה היא האם או דילמא האם הפונדקאית שהביצה גדל בתוכה ומוליד התינוק הוי אם הילד, וזה ענין ארוך שנחלקו בזה רבוותא, ואין כאן מקומו.

וכן יש מבוכה גדולה אם לקבל ביצה דוקא מגויה ושוב לעשות גיור, וע"י כך אין חשש ממזרות ואין חשש שישא קרוב משפחה, דכיון שיש לגייר הולד הרי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, או דילמא יש לקבל ביצה דוקא מיהודית פנויה, וכן יש דיון גדול אם קביעת יהדות היא משום שנולד התינוק מביצה של יהודית או קביעת היהדות היא משום שיצא מרחם של יהודית. ולדינא שמעתי מהגר"ד פיינשטיין שליט"א שיש לחוש לחומרא לעשות גירות אם הביצה היא מגויה או אם הפונדקאית היא גויה.

ובנוגע לשאלה הנ"ל אם אשה שאין לה ביצים טובות לפרות ולרבות שיש שאלה אם לקבל ביצה מגויה או מישראלית פנויה. שמעתי מהגר"ד קאהן שליט"א שיש לקבל דוקא מיהודית פנויה (כמובן כשיש פקוח מיוחד לדעת מי תרם הביצה שלא יהיה שום חשש שהתינוק ישא אחותו), וביאר הטעם שההיתר לאיש להוציא זרע שלא בדרך ביאה להפרות עם ביצה מחוץ לגוף, ולא חיישינן לאיסור של זרע לבטלה, הוא רק אם מקיים הבעל מצות פרו ורבו, דבלאו הכי אין להתיר איסור של השחתת זרע, ולכן אם משתמשים בביצה של גויה שנצטרך לגייר הולד, וקי"ל שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וממילא אין כאן קיום של פרו ורבו, שהרי הולד אינו מתיחס אחר בעל הזרע. אולם, אם משתמשים בביצה של יהודית פנויה והאם הפונדקאית היא יהודית, שוב לא נצטרך לגרות, וממילא שפיר יוצא בעל הזרע במצוות פרו ורבו, והותר לו בשביל קיום מצות פרו ורבו להוציא זרע שלא בדרך ביאה. שיטה זו היא כדברי הפוסקים הנ"ל שיוצאים מצוות פרו ורבו אפילו בלא מעשה ביאה, כיון שזרע האיש גרם להווייה של זרעא של קיימא.

L

מוהר"ר ברוך חיים נ
ראש ישיבה

בענין

כתיב (שמות י
הרי פטוק זה הוא ה
ולא בשבת, וכדאיה
אוכל נפש בלבד.

אולם מצינו נ
ביו"ט הוא רק לאונ
איתא (שם) וז"ל ב
הלולב ולא את ספ
סוכרים שההיתר בי
הלל מתירין עוד ד
לרה"ר ביו"ט.

איתא בגמ' ו
לצורך אוכל נפש
וב"ה סברי דאמרין

אולם אכתי
וכמבואר לקמן, ו
(יבמות ז:; קידושי
דבר אחד לצורך נ
שיבואר לקמן, וכן
כן אותן מלאכות
התינוק והלולב וע

דבר

מצינו כמה
כתובות דף ז. בו

¹ מאמר זה נכתב לנ
לבריאות ונחת מכל ז